

1989 – Annus Mirabilis

Focus

Immár két évtized telt el azóta, hogy a közép-kelet-európai társadalmakban megindult a demokratikus átalakulás folyamata. A Szolidaritás győzelme Lengyelországban, Nagy Imre újratemetése, a berlini falat vésővel és csákánnyal ostromló emberek, a prágai Vencel téren összegyűlt hatalmas tömeg – ilyen képek még lehetetlennek tűntek 1989 tavaszán. A szovjet uralom közép- és kelet-európai bukása a hidegháború végét jelezte, zöld utat nyitott a német újraegyesítés, és az EU keleti bővítése előtt.

Alábbi összeállításunkban felidézzük 1989 legfontosabb eseményeit, interjút közlünk néhány olyan prominens politikussal, akik első kézből tapasztalták meg az eseményeket. Olvashatnak a vasfüggöny jelképes átvágásáról, a balti államok szovjet megszállása elleni tiltakozásról, és nyilatkozik a lengyelországi Szolidaritás egykori aktivistája is.

1989: a változás éve

Húsz éve kezdett repedezni a Nyugat- és Kelet-Európát mintegy fél évszázadon keresztül egymástól elválasztó vasfüggöny, omlott le a berlini fal, majd a közép- és kelet-európai kommunista rendszerek bukásával – két évre rá – széthullott a Szovjetunió. A térség országainak zöme mára teljes jogú tagállamként élvezheti az Európai Unió előnyeit. Alább áttekintjük a rendszerváltás kronológiáját.

Lengyelországban és Magyarországon indulnak el azok a folyamatok, amelyek a kommunizmus összeomlásához vezetnek Közép- és Kelet-Európában. A korszakos esemény jelképe a berlini fal ledöntése volt 1989. november 9-én. Az első repedéseket a berlini falon azonban már az 1956-os magyarországi forradalom, az 1968-as prágai tavasz, valamint az 1980 nyarán lezajlott lengyelországi sztrájkok okozták. Az elvetett magok később csírárt hajtanak. A politikai fordulat 20. évfordulóján felidézzük 1989 legfőbb eseményeit.

1989

február–április: Kerekasztal-tárgyalások a lengyel kommunista párt és a Szolidaritás között.

március 15: Mintegy 80 ezer békés tüntető vonul az utcákra Budapesten demokratikus átalakulást sürgetve. Megalakul az ellenzéki kerekasztal Magyarországon.

június 4. és 18.: „Félig szabad” parlamenti választásokat tartanak Lengyelországban, ahol a Szolidaritás jelöltjei már az első fordulóban elnyerték az engedélyezett helyek mindegyikét. A szenátus teljesen a Szolidaritás kezébe került.

június 27.: Az osztrák-magyar határon Horn Gyula magyar és Alois Mock osztrák külügyminiszter jelképesen átvágta a vasfüggönyt.

augusztus 19.: Szimbolikus határnyitás a Páneurópai Piknik keretében Sopronpusztánál. Az eseményt a Magyarországon nyaraló kelet-német állampolgárok százai használták arra, hogy Ausztriába meneküljenek.

augusztus 23.: „Balti élőlánc”: Litvánia, Lettország és Észtország kétmillió lakója 600 kilométeres élőláncot alkotott országaikon át, hogy emlékeztessenek a náci Németország és a Szovjetunió által aláírt Molotov–Ribbentrop-paktum ötvenedik évfordulójára, valamint kinyilvánítsák függetlenségi törekvéseiket.

augusztus 24.: A Szolidaritás vezetésével megalakult Tadeusz Mazowiecki koalíciós kormánya. Ez a keleti tömb első nem kommunisták által vezetett kormánya.

szeptember 11.: A magyar kormány bejelenti, hogy engedélyezi a keletnémet állampolgárok kiutazását nyugati országokba is. A következő három napban több mint 12 ezren élnek a lehetőséggel.

október 9.: Több mint 70 ezren tüntetnek a kelet-németországi Lipcsében: a diktatúra ellen tiltakozó tömeg a „Mi vagyunk a nép” („Wir sind das Volk”) jelszót skandálja.

október 18.: Erich Honecker akkori államfő és pártvezér lemond a hatalomról.

november 4.: Több mint 1 millió ember gyűlik össze a kelet-berlini Alexanderplatzon.

november 9.: Leomlik a berlini fal. A keletnémet kormány a keletnémet állampolgárok tömeges nyugatra vándorlása láttán kitarja a kapukat.

november 17.: Csehszlovákiában megkezdődik a „bársonyos forradalom”. A tiltakozások következtében megdől a kommunista hatalom.

december 16.: A romániai hatóságok Tőkés László temesvári lelkészt (jelenlegi EP-képviselőt) eltávolítják gyülekezete éléről. A lakosság szimpátia-tüntetést rendez a református lelkész mellett. A temesvári tüntetés nyomán országszerte Ceausescu ellenes tiltakozások kezdődnek.

december 25.: Kivégzik Nicolae Ceausescu román kommunista elnököt és feleségét Bukarestben.

Az 1989-et követő két évben a balti államok kinyilvánítják a Szovjetuniótól való függetlenségüket, és szabad választásokat tartanak a térség országaiban.

Antall Józsefet Magyarország miniszterelnökévé választják.

Németország több mint negyven év elteltével újra egyesül, és 1990 októberében a keleti rész is csatlakozik az EU-hoz.

Lech Walesát, a Szolidaritás szakszervezeti mozgalom egyik vezéralakját Lengyelország államfőjévé választják.

1991 júniusában a szovjet csapatok elhagyják Magyarország területét.

1991 decemberében széthullik a Szovjetunió; megalakul a Független Államok Közössége (FÁK).

Róza Thun a Közép- és Kelet-Európában lezajlott demokratikus változásokról

Róza Thun lengyel európai parlamenti képviselő korábbi másként gondolkodó, a Szolidaritás volt aktivistája. Nem szívesen beszél a „fal leomlásáról”, de húsz évvel a nagyszabású kelet-európai változások után megosztotta velünk egyéni nézeteit az akkori demokratikus átalakulásról.

Miért nem szereti úgy jellemezni a húsz évvel ezelőtt Közép-Kelet-Európában lezajlott demokratikus változásokat mint a „berlini fal leomlását”?

A berlini fal leomlása a német történelem egy erősen szimbolikus, nagy jelentőségű eseménye. Ami viszont egész Európát ténylegesen megváltoztatta, az az, hogy nekünk európaiaknak sikerült közösen lebontanunk a vasfüggönyt, ezt az Európát megosztó szörnyszülöttet. A leomlás szerintem passzivitást sugalló kifejezés. A vasfüggöny nem magától omlott le: mi, a vasfüggöny két oldalán élő, mérhetetlen akarással, bátorsággal és jövőbe vetett hittel rendelkező emberek bontottuk le.

A Szolidaritás aktivistájaként Ön személyesen is kivette a részét az 1989-es változások előkészítésében.

Tudja, nem vagyok már húszéves, és ez hosszú történet (nevet)... Már a '70-es években, a Szolidaritás előtt ellenzéki gondolkodóként részt vettem az ún. demokratikus mozgalomban. Volt egy pillanat, amikor fiatalként a barátaimmal megéreztük, hogy befolyásolhatjuk az események alakulását, bár természetesen nem mertük remélni, hogy Európa még a mi életünk során ekkora változásokon megy át, és Lengyelország szabad, demokratikus országgént az EU tagja lehet.

Addig, amíg szemben álltunk a kommunista diktatúrával, legalább normális embereknek érezhettük magunkat ebben a teljességgel kifordult politikai rendszerben. És ez nem kevés luxus volt, még ha meg is fizettük az árát. A Szolidaritás mozgalom létrehozása előtt már létező, „Diákbizottság a Szolidaritásért” elnevezésű diákszervezet szóvivője voltam, amelyből később szakszervezetek és nagyobb mozgalmak is kinőttek.

Meg kell mondanom, hogy bár nem voltak egyszerű idők – a titkosszolgálat folyton a nyomunkban volt és lépten-nyomon letartóztattak minket – nagyon szép emlékeket őrzök az egészről. Először is mert szabadnak éreztem magam: még ha le is tartóztattak, szabad ember voltam, csodálatos barátaim voltak, és ma egy olyan Európában élhetek, amely túlszerezte az akkori álmaimon. Felemelő érzéssel tölt el az a tudat, hogy mindebben nekem is szerepem volt.

Mely várakozásai teljesültek, és mi az, ami esetleg csalódottsággal tölti el?

Az átmenet a bezártság világából egy teljesen nyitott, szabad piacgazdaságba óriási kihívást jelentett. Lengyelország folyamatos változás alatt áll. Az elmúlt 20 évben minden megváltozott, nemcsak a bel-, hanem a külpolitikában is. Ha egy pillantást vet Európa térképére, láthatja, hogy Lengyelország összes szomszédja megváltozott: kelet felől akkoriban a Szovjetunió, délről Csehszlovákia, nyugat felől pedig az NDK határolta az országot.

A lengyel szociális rendszer nem elég fejlett és gazdag ahhoz, hogy gondoskodjon a leszakadókra. Így hát vannak elégedetlenek, és valóban nehéz idők köszöntöttek ránk, de a lengyelek összességében nem elégedetlenek, épp ellenkezőleg: közvélemény-kutatások szerint elégedettek az életükkel és azzal, hogy csatlakoztunk az EU-hoz. Látják a gazdasági növekedést és szorgalmas munkájuk gyümölcseit.

Mit üzen a következő nemzedéknek?

Legyenek aktív alakítói az eseményeknek. Amikor idősebb korba lépnek, nagyon fontos lesz számukra, hogy visszatekintve azt lássák, pozitív nyomokat hagytak maguk után Európában. Az idősebbek mindig azt mondják: a mi időnkben jobb volt fiatalnak lenni. Én irtózom ettől a mondatától; ha valóban jobbak volnánk, sosem engedték volna, hogy ezek a torz rendszerek ilyen sokáig húzzák.

A mai fiatalok áldott időkben élnek. Szeretném, ha a reggeli ébredés után mosolyt csalna az arcukra az a gondolat, hogy boldog időkben élnek, élveznék életük minden pillanatát és felelősséget éreznének ezért. Ezek a folyamatok csak akkor haladnak tovább a megfelelő irányba, ha a fiatalok a kezükbe veszik a körülöttük lévő világ alakítását, történjen ez a saját közösségük, iskolájuk, egyházkerületük, egyetemük, régiójuk, országuk vagy akár az európai politika szintjén. Házasodjanak, neveljenek gyermekeket, éljenek normális és boldog életet, és adják át ezt az optimizmust a következő korosztálynak.

A Hitler-Sztálin paktumtól a berlini fal leomlásáig

Idén 70 éve, hogy Hitler és Sztálin között létrejött a Kelet-Európa felosztásáról szóló Molotov-Ribbentrop paktum. Ugyancsak idén ünnepeljük a berlini fal leomlásának 20 évfordulóját. A paktumról szóló konferencia megnyitásakor Jerzy Buzek, az Európai Parlament elnöke arról beszélt, hogy azóta mekkora utat tett meg Európa. „Ma egy teljesen más Európában élünk, amelynek a szolidaritásra kell épülnie.”

A berlini fal 1989. november 9-én omlott le. A német-szovjet paktumot 1939. augusztus 23-án írták alá. A paktum „szörnyű kapcsot hozott létre a két totalitárius rezsim, a náciizmus és a kommunizmus között” mondta Jacques Barrot alelnök a balti államok nemzeti parlamentjei által október 14-én az Európai Parlamentben szervezett, „Európa 70 évvel a Molotov-Ribbentrop paktum után” című konferencián.

Közös emlékezés

A konferencia arra összpontosított, hogy egységesíteni kell az európai történelemszemléleteket és össze kell hangolni a múltból alkotott felfogásokat. „Minden korábbinál nagyobb szükség van arra, hogy az EU közös hangon szóljon a külvilághoz” – mondta Jerzy Buzek.

Aivars Stranga, a Lett Egyetem történésze szerint a közös emlékezés hiánya megértési problémákat okoz és közös jövőnk akadályá lehet. „Az Európai Uniónak közös történelemfelfogással kell rendelkeznie”.

A felszólalók nemzetközi együttműködésre szólítottak fel annak érdekében, hogy új módokat találjanak a történelmi ismeretek javítására és Mart Laar észt képviselő új iskolai történelemkönyv megírását szorgalmazta.

A Fal lebontása – a börtön lebontása

A berlini fal 20 évvel ezelőtt omlott le, de vajon a Nyugat valóban érti-e, hogy mi történt a Fal mögött országokban az elmúlt 50 évben?

Vytautas Landsbergis litván képviselő szavaival „a két Európa – a demokrácia Európája és a szovjet Európa – létrehozását a zord és véres berlini fal megjelenése tette véglegessé.”

A képviselő elmondta, hogy az EU-hoz öt évvel ezelőtt csatlakozott országok „egy óriási börtönbe voltak zárva, amely egész Közép- és Kelet-Európára kiterjedt [...] és amelyben százmilliók raboskodtak”, majd hozzátette, hogy „a Fal lerombolása egyúttal a börtön lerombolását, valamint Európa politikai-kulturális megosztásának elutasítását is jelentette.”

Vannak még problémák?

Több felszólaló szerint Nyugat-Európa nem érti a kommunista uralom sötét időszakának következményeit – a Vasfüggöny túlsó oldalán élt milliók számára, és sejtelve sincs a rezsim által elkövetett bűnökről.

„A probléma akkor merül fel, amikor két totalitárius rezsimet próbálunk összehasonlítani” – mondta Kazimierz Wojcicki, a Varsói Egyetem munkatársa. „Nem engedhetjük meg a holokauszt és a sztálinista rezsim egybemosását.”

Camilla Andersson, a kommunizmus bűneivel foglalkozó svédországi tájékoztató intézet munkatársa elmondta, hogy a Nyugat ismeretei hézagosak, és sokan azt gondolják, hogy a berlini falat a náci építették.

A konferencia résztvevői szerint fontos a tapasztalatok és vélemények megosztása az EU-n belül.

A berlini fal leomlása, ahogy Jacques Santer látta

„Egy nappal a fal leomlása után egy csomó Trabant jelent meg a luxemburgi határon” – emlékezik vissza Jacques Santer, az Európai Bizottság volt elnöke, aki a 89–90-es események idején luxemburgi miniszterelnök volt. „A keletnémet sofőrök látni akarták a luxemburgi rádiót, ami számukra a béke és a szabadság szimbóluma volt” – idézi fel a történeteket. Egy eredeti luxemburgi visszaemlékezés a '89-es évről...

Santer úr, milyen személyes emlékei vannak az 1989. évi eseményekről? Ön is részt vett azokban valamilyen módon?

Akkoriban a Luxemburgi Nagyhercegség miniszterelnöke voltam, és 1990-ben mi láttuk el az Európai Unió elnökségét. Ahogyan mindenkit, minket is meglepett és megalapított a keletnémetek nyugatra özönlése, ami aztán elvezetett a berlini fal leomlásához. Azonban már korábban is jól tudtuk, hogy bizonyos események ebbe az irányba mutatnak, például mindaz, ami Magyarországon, Lengyelországban vagy Csehszlovákiában történt.

Egy nappal a fal leomlása után egy csomó Trabant jelent meg a luxemburgi határon, és a határőrök azzal hívtak fel, hogy mit keresnek itt ezek az autók, bennük vízum nélküli emberekkel, akik a luxemburgi rádiót akarják látni. Engedélyeztem a belépésüket, megmutattuk nekik a rádiót, majd haza kellett menniük, hiszen nem volt tartózkodási engedélyük.

Később sokat beszéltünk erről kereszténydemokrata párttársaimmal, és sok nézeteltérésünk is volt. Az EPP elnökeként kereszténydemokrata csúcstalálkozót hívtam össze Párizsba, amely eseményt egyébként nem nagyon ismernek, és ahol Helmut Kohl kancellárral együtt az összes kereszténydemokratával megállapodásra jutottunk a német újraegyesítés kapcsán alkalmazandó stratégiáról.

Húsz évvel a fal leomlása után Nyugat-Európából nézve hogy látja a mostani helyzetet? Az akkor megkezdett reformok eredményesek voltak?

Azt hiszem, ez valódi sikertörténet volt, a szó legjobb értelmében. Persze újabb problémák is születtek, hiszen jelentős erőfeszítéseket kellett tenni. Két dologra vagyok büszke abból az időből, amikor a Bizottság elnöke voltam: az egyik, különösen a mai válság fényében, az euró 1999. január 1-jei bevezetése, hiszen tudjuk, mi lenne ma az EU euró nélkül, a másik, hogy ez volt az a Bizottság, amelyik kialakította a 2004-es és 2007-es bővítéshez vezető stratégiát. Nagyon boldog vagyok, hogy ily módon hozzájárulhattam kontinensünk békében és szabadságban történő egyesítéséhez.

Balti élőlánc: húsz éve történt

1989 augusztusában Litvánia, Lettország és Észtország kétmillió lakója 600 kilométeres élőláncot alkotott országaikon át, hogy emlékeztessenek a náci Németország és a Szovjetunió által aláírt Molotov–Ribbentrop-paktum ötvenedik évfordulójára, valamint kinyilvánítsák függetlenségi törekvéseiket. Húsz évvel ezelőtt – Lengyelországban – megalakult továbbá a keleti blokk első nem kommunista kormánya.

1989-ben megindult a demokratikus átalakulás Lengyelországban, Magyarországon és Csehszlovákiában; továbbra is szovjeturalom alatt sínylődtek azonban a Balti-államok. 1989. augusztus 23-án a „daloló forradalomban” Litvánia, Lettország és Észtország kétmillió lakója élőlánccal kötötte össze a három balti fővárost, Tallinnt, Rigát és Vilniust, hogy az Európát két érdekszférára osztó Molotov–Ribbentrop-paktum ötvenedik évfordulóján tüntessenek függetlenségük mellett.

Az újonnan megválasztott néppárti EP-képviselő Sandra Kalniete, egykori lett uniós biztos, személyesen is részt vett a demonstráció megszervezésében. „Húsz évvel később még mindig megindít a »Balti út« említése. Húsz évvel később a »Balti út« nem vesztett jelképes jelentéséből. Ma ez Mahatma Ghandi erőszakmentes ellenállásához hasonlítható” – jelentette ki weboldalunknak az eredetileg bölcsész végzettségű Kalniete, aki 1988-ban csatlakozott a lett függetlenségi mozgalomhoz.

Fekete szalag emlékeztet a „szégyenteljes paktumra”

Az eredetileg koncertzongorista Vytautas Landsbergis (néppárti), Litvánia függetlenségi mozgalmának egykori vezetője elmondta: hazájában 1987 óta fekete szalaggal emlékeznek a „szégyenteljes Molotov–Ribbentrop-paktumra”. A húsz évvel ezelőtti tüntetésről szólva hozzátette: „jóakarató üzenet volt a világnak: „szabadságot követelünk és békésen meg is szerezzük, véget kell vetni az erőszaknak és az igazságtalanságnak!” „A Szovjetunió nem mert erőszakot alkalmazni, és a népi küldöttek decemberi kongresszusán határozatot fogadtak el a Molotov–Ribbentrop-paktum elítéléséről és visszavonásáról” – idézte fel az akkori eseményeket Landsbergis.

Tunne Kelam (néppárti), az észt függetlenségi mozgalom egyik vezéralakja, az élőlánc egyik főszervezője weboldalunknak elmondta: „1989-ben a balti államokat több százezer szovjet katona tartotta megszállva. E körülményeket figyelembe véve, egyedülálló civil kezdeményezés volt a kétmillió emberből álló élőlánc megszervezése. Megérdemli, hogy helye legyen az elnyomott nemzetek történelmében.”

Húsz éve alakított kormányt a Szolidaritás

1988 tavaszán és nyarán, 1981 óta nem tapasztalt hevességgű sztrájkmozgalom bontakozott ki a kormány gazdasági intézkedései ellen Lengyelországban. 1989 elején megkezdődtek a kerekasztal-tárgyalások, ahol a Lengyel Egyesült Munkáspárt (LEMP) hozzájárult a „félíg” szabad választások megrendezéséhez; előre megállapodtak arról, hány képviselői helyért indulhatnak a képviselőházban (szejm) a LEMP és szövetségesei, valamint a független jelöltek.

Az 1989. június 4-én sorra kerülő választásokon a LEMP listája megbukott, miközben a Szolidaritás jelöltjei már az első fordulóban elnyerték az engedélyezett helyek mindegyikét (a 161 mandátumból 160-at, a szenátusban 100-ból 92-t). A szenátus teljesen a Szolidaritás kezébe került. 1989. augusztus 24-én a Szolidaritás vezetésével megalakult Tadeusz Mazowiecki koalíciós kormánya.

„Úgy voltunk, mint a döglött oroszlánal”

Akkortájt a keleti tömb országain belül még javában élt a Brezsnyev-doktrína, így félő volt egy esetleges szovjet beavatkozás. „Jelzéseket kaptunk a Szovjetunióból, a glasznoszt és a peresztrojka úttörőitől, hogy valószínűleg nem marad életben a doktrína, de ebben senki sem volt biztos. Úgy voltunk, mint a döglött oroszlánal – körülötte mindenki azt mondja,

hogy kimúlt, de valakinek oda kell mennie megrángatni a farkát, hogy ellenőrizze” – nyilatkozta weboldalunknak Janusz Onyszkiewicz, az EP előző ciklusának liberális képviselője, a Szolidaritás egykori szóvivője.

Lengyelországnak meghatározó szerepe volt a rendszerváltásban. „Amikor Lengyelország visszautasította a kommunizmust, világossá vált: hamarosan felmerül az NDK státuszának kérdése, és a berlini fal végül le fog omlani. Erről beszélgettünk Helmuth Kohl kancellárral 1989 novemberében tett lengyelországi látogatása alkalmával, de ő nem hitte el. Másnap azonban vissza kellett mennie Németországba, mivel leomlott a fal” – idézte fel az akkori eseményeket Onyszkiewicz.

Molotov–Ribbentrop-paktum

- A német–szovjet meg nem támadási szerződést Moszkvában 1939. augusztus 23-án írta alá náci Németország és a sztálini Szovjetunió külügyminisztere.
- A szerződés titkos záradéka rögzítette a szerződő felek között Európa északkeleti és déli részeinek – Lengyelországnak, a balti államoknak, Finnországnak, Romániának és Bulgáriának – érdekszférák szerinti felosztását.
- A három balti állam a szovjet érdekszférába került.

Húsz éve omlott le a vasfüggöny

1989 novemberében a berlini fal lebontása valóságos népünnepély volt, aki csak tehetett részt vett benne csákánnyal, vésővel, hogy hazavihessen belőle egy darabot. A fal első tégláját azonban különös módon nem Berlinben, hanem az osztrák-magyar határ keleti felén, Sopron közelében ütötték ki: ezzel Magyarország aktív szerepet vállalt Németország újraegyesítésében. A történelmi esemény huszadik évfordulóján magyar, osztrák és német képviselőket kérdeztünk.

1989. június 27-én az osztrák-magyar határon Horn Gyula magyar és Alois Mock osztrák külügyminiszter jelképesen átvágta a vasfüggönyt. Ezzel, és az azt követő Páneurópai Piknikkel – amely alkalmat a Magyarországon nyaraló kelet-német állampolgárok százai használták arra, hogy Ausztriába meneküljenek – megindult az a folyamat, amely a kelet-európai szocialista rendszer bukásához és Németország újraegyesítéséhez vezetett.

A vasfüggöny a hidegháború alatt Európa megosztottságának és az elnyomásnak egyik fő szimbólumává vált. Ma már nehéz elképzelni, hogy két évtizede Európai polgárai nem utazhattak, beszélhettek, találkozhattak szabadon, és sokan életüket vesztették megpróbálván átlépni a határt.

Szájer: „A Páneurópai Piknik kiforgatta sarkaiból a világot”

„Azok, akik 20 évvel ezelőtt Sopronpusztánál áttörték a határt a 20. század történelmének egyik legkiemelkedőbb eseményét vitték véghez” – nyilatkozta weboldalunknak Szájer József, fideszes néppárti EP-képviselő.

„A Páneurópai Piknik szervezői egy olyan civil akciót hajtottak végre, amely a szabadság cselekedetévé vált nem csak a soproniak, a keletnémetek, de egész Európa számára, olyan cselekedetté, amely aztán kiforgatta sarkaiból a világot” – mondta a soproni származású politikus, aki 20 évesen lépte át először a határt.

A képviselő azt is elmondta, hogy a közelmúltban Strasbourghban Hans-Gert Pötteringnek, az EP elnökének és az Európai Bizottság elnökének, José Manuel Barossoznak átadott egy-egy darabot abból a vasfüggönyből, amely a magyar és az osztrák polgárokat egymástól elválasztotta. „Okulásul adtam olyan európai politikusoknak, akiknek hazája a miénknél hosszabb ideje él szabadságban, azért, hogy emlékeztesse őket minden nap arra, hogy a szabadság nem ismer határokat, hogy a legdurvább, legelnyomóbb birodalmakat is meg lehet dönteni” – fogalmazott.

„Olyan volt mint '56”

„Hasonló megigézett hangulat volt, mint amikor 1956-ban jöttek a szabadságra vágyó magyarok. Az egész régió számára történelmi esemény volt” – nyilatkozta weboldalunknak az európai mandátumától búcsút intő osztrák, szocialista Christa Prets, aki 1987 és 1999 között Burgenlandban (Pötsching) volt polgármester, illetve tartományi tanácsi tag.

„Nekünk különösen a határövezetben rengeteg előnyünk származott a határnyitásból. Ha ma szükségünk van az Osztrák-Magyar Monarchia idejére vonatkozó valamilyen dokumentumra, akkor a soproni archívumba kell mennünk, mivel anno Sopron volt Burgenland legnagyobb városa. Azelőtt a vasfüggőnnél órákig kellett várakoznunk.” – tette hozzá.

„Döbbenet szemléltük az eseményeket”

„Én és a barátaim döbbenet szemléltük, ami 1989 júniusában az osztrák-magyar határnál történt” – nyilatkozta az EP weboldalának Gisela Kallenbach zöldpárti, kelet-német képviselő.

„Miért? Először is, mivel egyikünk sem képzelte, hogy még életünkben eltűnhet a vasfüggöny. Másodszor pedig azért, mivel attól tartottunk, hogy még több barátunk, családtagunk és kollégánk távozik az „arany” Nyugatra. Én a távozni akarókkal szemben maradni akartam. A határnyitás jelentős lépés volt a szabad demokrácia és az egységes Németország felé. Ezért hálával tartozunk az akkori magyar kormánynak bátorságáért” – mondta.

A vasfüggöny

- A 260 kilométer hosszúságú magyar-osztrák határon 1949-től – az illegális határátlépések megakadályozására – különböző technikai rendszereket, drótkerítéseket és aknazárat hoztak létre.
- A vasfüggönynek két szakasza volt. 1949 és 1965 között az elsőgenerációs vasfüggöny egy aknamező volt, amit két, faoszlopokra szegezett szögesdrót vett közre.
- 1965-től épült ki a szovjet technikával felállított elektromos jelzőrendszer.
- 1945 és 1950 között 15 millió ember emigrált a volt szocialista országokból Nyugatra.
- 1950 és 1990 között, a vasfüggöny felállításával már csak 13,3 millió ember menekült Nyugatra. (forrás: Wikipédia)

Werner Schulz – a szavak ereje és az emlékek hatalma

„Mély nyomot hagy az emberben, ha önmagának kell megküzdenie a szabadságért és a demokráciáért” – mondta az EP weboldalának a német Werner Schulz a berlini fal leomlása előtti NDK-beli eseményekben vállalt szerepe kapcsán. A Zöldek EP-képviselője – aki országában 2005-ben „az év beszédét” tartotta – az idén október 9-én nagy hatású felszólalásban idézte fel az NDK-ban végbement „békés forradalmat”. Most a berlini fal leomlásával kapcsolatos nézeteiről szól.

Hogyan emlékezik 1989. november 4-ére, amikor több mint egymillióan tüntettek Berlinben?

Igen, ez volt az első jelentős szabad tüntetés, amelyet Berlinben átéltem. Mindenholn özönlöttek az emberek, hihetetlenül találékony és kihívó transzparenszekkel, jelszavakkal, karikatúrákkal.

Az a hír járta, hogy a Stasi (az NDK titkosrendőrsége, a szerk.) a Brandenburgi Kapu előtt incidenst fog provokálni, ürügyet keresve a tüntetés erőszakos feloszlatásához. Ezért az „Új fórum” nevű ellenzéki csoport számos tagja „Nem az erőszakra!” feliratú karszalagot viselt. Szinte mindenütt ott voltak, hogy megakadályozzák a provokációkat.

Amikor a fal 1989. november 9-én leomlott, tudatosan rombolták-e le azt, vagy magától omlott le?

November 9-én megnyílt a határ, de a fal felszámolása csak később történt meg. A vasfüggöny lebontását nem a véletlen okozta, hanem az utca emberének nyomása.

Az emberek megindultak, minden mozgásban volt, ezért áradtak tömegek a határállomásokhoz, amikor a televízióban bejelentették a határ megnyitását. Korábban ezekre az emberekre lőttek volna. A katonák azonban bizonytalanok voltak, és a feszültség egyre nőtt. Mindenki kiabált: Kinyitni! Kinyitni! ». A határt megnyitották, és az emberek sietve vonultak át Nyugat-Berlinbe.

S a faltól függetlenül: maga a rendszer önmagától omlott össze?

Nem, a rendszert megdöntötték. Az ilyen rezsimek sohasem omlanak önmaguktól össze. Akik azt állítják, hogy az NDK a végét járta, tévednek. Észak-Koreában és Kubában a diktatúrák még most is állnak, jóllehet a lakosság sora egyre rosszabbra fordul. Romániával összehasonlítva például az NDK-ban inkább jó módban éltek az emberek. Semmi sem omlott volna össze magától. A rendszert megbuktatták.

A gond az volt, hogy többé már nem lehetett megakadályozni az embereket, hogy kimenjenek az utcára. Az első engedély nélküli tüntetésre október 9-én Lipcsében került sor, és a politikai hatalom tehetetlennek bizonyult a fellépéshez. Először fordult elő, hogy nem volt képes megakadályozni egy tüntetést. Ez csaknem mindenütt felbátorította az embereket, egyre-másra tartották az újabb és újabb tüntetéseket. Folyamatosan nőtt a feszültség, és a SED (az NDK kommunista pártja, a szerk.) kénytelen volt új szabályokat hozni az utazási jogra vonatkozóan.

Erich Honecker 1989 elején még úgy nyilatkozott, hogy a fal még 50, sőt 100 év múlva is állni fog, ha felállításának okai meg nem szűnnek. Ám a fal felállításának egyetlen oka a keletnémet kommunista párt volt, valamint az, hogy az emberek folyamatosan átszökdöstek az NSZK-ba. És amikor a vasfüggönyt elkezdtek lebontani, ütött a SED utolsó órája is.

Az, hogy a felkeléseket nem fojtották vérbe – mint a Tienanmen-téren –, a keletnémet vezetők döntése, avagy a történelem szeszélye volt?

Nehéz ezt megmondani, mert a korszak vezetői ma sem őszinték. Fenyegetőztek ugyan az-azal, hogy átveszik „kínai elvtársaik” módszereit, és a Tienanmen-téri eseményekhez hasonlóan eltiporják a demokratikus mozgalmat. Nem vagyok azonban biztos benne, hogy valóban akarták-e ezt. A Sztálin korszakát megélt „régí iskola” hívei habozás nélkül csírájában fojtották volna el a forradalmat. Mások bizonytalanabbak voltak. Mindezzel egy időben egy-fajta palotaforradalom is zajlott, ami miatt a parancsteljesítő gépezet csődöt mondott.

Október 9-én Lipcsében a gumibotok kevésnek bizonyultak 70 ezer ember megfegyverzéséhez. A rendfenntartó erők lőhettek volna, s akkor a tüntetés vérfürdőbe torkollik. Csak a parancsra vártak „odafentről”. Ám a vezetők tétováztak. A tüntetők, akik szívükben félelemmel megszegték a gyülekezési tilalmat, győztesként kerültek ki az erőpróbából.

Van jelentőségük az 1989-es eseményeknek Ön, mint európai parlamenti képviselő számára?

Természetesen. Mély nyomot hagy az emberben, ha önmagának kell megküzdenie a szabadságért és a demokráciáért. A „nyugatnémetek” ezt egyszerűen megkapták, de mi nem. Azt hiszem, egészen másképp fogja fel a szabadság és a demokrácia értékeit az, aki éveken át vágyakozott utánuk.

Egyébként talán éppen ezért érint olyan közelről a közép-európai helyzet, és erősen foglalkoztatnak a bizonytalan orosz állapotok is. Ott ugyanis az emberek ma hasonló körülmények között élnek, mint mi annak idején az NDK-ban. Sőt, az erőszak jelenléte miatt olykor még rosszabb is a helyzetük: bennünket csupán megfélemlítettek, de ott sorozatos gyilkosságok vannak. Ezért elkötelezett híve vagyok, hogy a gondolatszabadságért adományozott Szaharov-díjat a Memorial oroszországi jogvédő szervezetnek ítéljék oda.